

בס"ד פרשת בחקותי: האם מותר ללמד תורה לגוי שבתהליכי גיור

פתיחה

בפרשת השבוע כותבת התורה, שאם עם ישראל ילכו בחוקות התורה, הגשמים ירדו בעיתם ועץ השדה ייתן פרי. רש"י (כו, ג) הביא את דברי המדרש בתורת כהנים שסבר, שלא ייתכן לפרש 'שבחוקותי תלכו' הכוונה לשמירת המצוות, שהרי התורה ממשיכה ואומרת: 'ואת מצוותי תשמור'. לכן פירש, שהליכה בחוקות התורה הכוונה לעמל בתורה, שבזכותו הגשמים ירדו בעיתם.

בעקבות דברי המדרש הדן בעסק לימוד התורה נעסוק בשאלה, איזה חלקים בתורה מותר גוי ללמוד, ואלו מהם מותר ללמוד. כמו כן נעסוק בשאלה, האם מותר ללמד גוי שנמצא בתהליכי הגיור גם חלקים שבדרך כלל נאסרו, כיוון שהוא בתהליך להיות יהודי, או בגלל שדינו עדיין כגוי אסור ללמוד תורה.

לימוד תורה לגוי

האם מותר לגוי ללמוד תורה? הגמרא במסכת סנהדרין (נט ע"א) כותבת, שגוי שלומד תורה כאילו גוזל את עם ישראל, כיוון שהתורה מורשה לעם ישראל. מקשה הגמרא, אם יש בכך איסור, מדוע יש ברייתא האומרת שגוי הלומד תורה נחשב ככהן גדול? ומתרת, שהברייתא מדברת על גוי שלומד שבע מצוות בני נח, שהותר לו בלימוד וכפי שנראה בהרחבה בהמשך.

חלק שני של האיסור, שנגזר מהאיסור מהגמרא במסכת סנהדרין, מופיע בגמרא במסכת חגיגה (יג ע"א). הגמרא כותבת, שאסור לישראל ללמד תורה לגוי ובטעם הדבר מנמקת, שכתוב בפסוק 'מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל, לא עשה כן לכל גוי'. החוקים והמשפטים הם התורה והמצוות, והם מיועדים לישראל בלבד ולא לשאר הגוים, לכן אסור ללמד.

דאורייתא או מדרבנן

האם האיסור ללמד תורה לגוי מדאורייתא או מדרבנן? מצד אחד הגמרא במסכת חגיגה (שם) מביאה פסוק מספר תהילים ללמד שאסור לגוי ללמד גוי תורה, משמע שלא מדובר באיסור דאורייתא. מצד שני הגמרא במסכת סנהדרין (שם) מביאה פסוק מספר דברים, בפשטות משמע שמדובר באיסור דאורייתא. למעשה נחלקו הפוסקים:

א. מהתוספות (בבא קמא לח ע"א ד"ה קראו) עולה, שמדובר באיסור דאורייתא. הם דנו בשאלה, כיצד הגמרא בבבא קמא כותבת שחכמי ישראל לימדו שני רומאים תורה, והרי יש בכך איסור עשה. למסקנה תירצו מה שתיירצו, אך מכל מקום עולה מדבריהם שיש בלימוד גוי איסור דאורייתא, וכן גם נקטו רוב האחרונים. ובלשון הרב וואזנר (שבט הלוי ב, נט):

"ובבבא קמא ל"ח ע"א וכבר שלחו מלכות רומי שני סרדיוטות אצל חכמי ישראל לימדוני תורתכם. והקשו תוספות מהא דחגיגה דהמלמד תורה לגוי עובר בעשה דמגיד דבריו ליעקב ותיירצו, דבעל כרחם עשו על פי דברי המושל ולא נתחייבו למסור עצמן, אי נמי עשו עצמן גרים כדאיתא בספרי פרשת ברכה. היוצא מזה שאיסור גמור הוא ועובר בעשה, וגם משום שלום מלכות לא היתר, אם לא בגזירת מלכות לצורך שעה משום חשש סכנה."

ב. הרמב"ם (מלכים י, ט), על פי פירושם של הכסף משנה והלחם משנה, חולק וסובר שמדובר באיסור דרבנן. בנוסף לאיסור ללמוד תורה שראינו לעיל בגמרא בסנהדרין, היא מוסיפה בשם רבי יוחנן שגוי שלומד תורה חייב מיתה. הרמב"ם פסק, שגוי שלומד תורה מלקים אותו, מענישים אותו, מודיעים לו שהוא חייב מעיקר הדין מיתה - אבל בפועל לא הורגים אותו.

בביאור הטעם שלדעת הרמב"ם לא הורגים אותו כתבו הכסף משנה והלחם משנה (שם), שהרמב"ם הבין שהאיסור ללמד גוי רק מדרבנן, ולכן כאשר הגמרא כותבת שהגוי נהרג, אין הכוונה כפשוטו. לשיטתם כאשר הגמרא מביאה פסוקים ללמד את האיסור לגוי ללמוד תורה, הפסוק הוא רק 'אסמכתא', דהיינו פסוק שחכמים הסמיכו עליו את דבריהם. ובלשון הרמב"ם:

"גוי שעסק בתורה חייב מיתה, לא יעסוק אלא בשבע מצות שלהן בלבד, וכן גוי ששבת אפילו ביום מימות החול, אם עשהו לעצמו כמו שבת חייב מיתה, ואם עסק בתורה, או שבת, או חדש דבר, מכין אותו ועונשין אותו, ומודיעין אותו שהוא חייב מיתה על זה אבל אינו נהרג."

השלכה למחלוקת מה חומרת האיסור יכולה להיות, דינם של דברי תורה שיש ספק אם מותר ללמד, וכפי שנראה להלן שיש שהרחיבו את דברי התורה שמותר לגוי ללמוד, ויש שצמצמו. אם מדובר באיסור דאורייתא, יש יותר מקום להחמיר, וככל ספק דאורייתא בו מחמירים. לעומת זאת, אם מדובר בספק דרבנן יש יותר מקום להקל, וכפי שכותבת הגמרא בעבודה זרה (ז ע"א).

מה נאסר

נחלקו המפרשים אלו דברי תורה מותר לגוי ללמוד, כאשר מחלוקתם נובעת בין השאר מהשאלה מדוע אסרו על גוי ללמוד תורה:

א. המאירי (סנהדרין נט ע"א) סבר שאסרו לגוי ללמוד תורה, מחשש שכאשר יהודים יראו אדם היודע כל כך הרבה תורה ולמרות זאת לא מקיים מצוות, יפסיקו לקיים מצוות בעקבותיו (כי לא ידעו שהוא גוי). דין מיוחד יש בשבע מצוות ובפרטיהן, שמותר לגוי ללמוד אותן אפילו שלא על מנת לקיים, מכיוון שאם ידע רק אותן לא יטעו ללכת אחריו.

עולה מדבריו, שאין איסור עקרוני לגוי ללמוד תורה, והחשש רק שמא יטעו אחריו. לכן לדוגמא, אין מניעה ללמד גוי הלכות כיסוי הדם, ובלבד שיקיים אחר כך מצווה זו. אולי על בסיס טעם זה כתב השרידי אש (ב, נה), שכאשר ברור שהגוי אינו נוהג כלל מנהג ישראל, אלא לומד תורה כשם שלומד שאר חכמות, ייתכן שאין איסור ללמדו תורה, כי במקרה זה לא יטעו אחריו. ובלשונו:

"מכל מקום, האיסור הוא רק אם הוא קובע הלימוד בתור מצוה ונוהג בעצמו מנהג ישראל. וכן בשבת, אם קובע יום מיוחד לשבתה, מה שאין כן אם הוא יושב בטל מתוך עצלות או לומד תורה מתוך אהבת חכמה כמו שלומדים שאר חכמות, או מתוך רצון גרידא להכיר תורתן של ישראל, אז אין שום איסור, לא על העכו"ם ולא על ישראל המלמדו."

ב. גישה הפוכה מהמאירי מופיעה ב**זוהר** (אחרי מות). בזוהר כתוב, שאסור לגוי (ולכל מי שלא נימול) ללמוד כלל תורה, אפילו לא אות אחת. בטעם האיסור נימק, שמכיוון וברית המילה היא אות קודש, והתורה היא קודש קודשים (כי שמו של הקב"ה עליה, 'קודשא בריך הוא ואורייתא חד הם') - רק מי שמושלם באות הקודש יכול ללמוד את התורה שהיא קודש קודשים, ולא הגויים הערלים.

עולה מדברי הזוהר, שיש בעיה מהותית שגוי ילמד תורה ולא רק חשש טכני שמא יטעו אחריו. כמו כן ייתכן שלשיטתו אסור לגוי לעסוק אפילו בשבע מצוות בני נח, ושלא כדברי הגמרא בסנהדרין. עם כל זאת מסתבר, שגם לשיטתו במקרה בו מעבירים שיעורי תורה במקומות המוניים ליהודים וגם גויים שומעים, אין אשמת היהודי בכך ומותר לו ללמד, וכפי שנקט **המשנה הלכות** (ה, קעב):

"אם כן בדין, הרוצה ללמוד תורה על הראדיא או טעלעוויזיא ליכא (= אין) בזה איסור לפי עניות דעתי משום הלומד תורה לעכו"ם, דהרי הלומד רק בשביל ישראל לומד, ואם ישמעו גם עכו"ם אין אחריות שלהם עליו. וכל זה אם כוונתו בשביל ישראל, אבל אם גם כוונתו בשביל עכו"ם כן, לכתחילה נכנס באיסור ואסור."

ג. **המהר"י אסאד** (יהודה יעלה א, ד) ו**הנצי"ב** (משיב דבר ב, עז) בגישה שלישית שטענו, שאסור לגוי ללמוד תורה שבעל פה, אבל תורה שבכתב מותר בכל עניין. דבריהם מוסברים על פי המדרש, שהתורה שבעל פה מסמלת יותר מהתורה שבכתב את הקשר של עם ישראל לתורה, מכיוון שהם שותפים לה ומעצבים אותה, משום כך דווקא אותה אסור ללמד לגוי.

ראיה לדבריהם הביאו מהגמרא במסכת סוטה (לב ע"א) הכותבת, שלפני שבני ישראל נכנסו לארץ ישראל, כתבו את התורה בשבעים לשון, כדי שכל גוי יוכל לקרוא את התורה (ולא יוכל לטעון אחר כך שלא למד תורה בגלל שלא הייתה לו את האפשרות) - מוכח שגם גוי יכול ללמוד את התורה שבכתב (ועיין שו"ת באר שבע ס"ד).

גוי שבא להתגייר

האם מותר לגוי שבא להתגייר ללמוד תורה? נחלקו בכך **המהרש"א** ו**רבי עקיבא איגר**, ומחלוקתם תלויה בביאור הסיפור על הלל, המופיע בגמרא במסכת שבת (לא ע"א). הגמרא במסכת שבת מספרת על גוי שבא להתגייר, כדי שיוכל ללבוש את בגדי הכהן הגדול. כאשר שמע שמאי מדוע הוא מבקש להתגייר דחה אותו, אך הלל קיבל אותו.

הגמרא ממשיכה ומספרת, שלאחר שקיבל הלל את הגר והוא החל ללמוד חומש, גילה ש'הזר הקרב יומת', דהיינו שאדם שאינו כהן אסור לו לקחת חלק בעבודת הכהונה ובוודאי שאסור לו ללבוש את בגדי הכהונה. בעקבות אותו פסוק חזר בו הגר מרצונו ללבוש בגדי הכהן הגדול, ונהיה גר צדק.

כפי שהקשה המהרש"א במקום, מעשיו של הלל צריכים עיון. הרי הגמרא במסכת יבמות (כד ע"ב) פוסקת, שגר שמתגייר בשביל מטרה מסוימת, לדוגמה כדי להתחתן עם מישהי, או בשביל פרנסה וכדומה אסור לגיירו, ורק אם מתגייר לשם שמים מקבלים אותו. אם כן, כיצד הלל הסכים לגייר את אותו הגר? הרי הוא ביקש להתגייר על מנת ללבוש בגדי הכהן הגדול!

המתגייר על מנת

נחלקו האחרונים בביאור קושיית המהרש"א, מחלוקת שמשיפה על השאלה האם מותר לגוי שבתהליכי גיור ללמוד תורה:

א. **המהרש"א** (שם) תירץ, שלמרות שמפשט הגמרא משמע שהלל קודם גיירו ורק לאחר מכן הוא קרא בתורה שהזר הקרב יומת, אין הדבר כך. קודם כל הגר קרא בחומש שהזר הקרב יומת, ורק לאחר מכן, כאשר הביע נכונות להתגייר שלא מתוך אינטרסים, קיבל אותו הלל.

כיצד לפי שיטתו, הלל נתן לגר ללמוד תורה בעודו גוי? מתרץ המהרש"א, שהאיסור לגוי ללמוד תורה נוגע כאשר כוונתו לשם חכמה וכדומה, אבל אם בא להתגייר - מותר לו ללמוד למרות שהוא עדיין גוי, שהרי סוף כל סוף רצונו להיות יהודי,

חיזוק לדבריו יש מדברי המאירי והרמב"ם. **המאירי** (סנהדרין נט ע"א) כתב, שמותר לגוי ללמוד תורה כדי: "לדעת לבוא עד תכלית שלמות תורתנו עד שאם ימצאנה שלמה יחזור ויתגייר". **הרמב"ם** (בית שבעה (ס' קמט) הוסיף וכתב, שמותר ללמוד עם נוצרי תורה, כדי למשוך אותו לתורתנו. ומשמע שההיתר קיים אפילו אם הנוצרי לא בא מתוך כוונה להתגייר. ובלשונו:

"ומותר ללמד המצות לנוצרים ולמשכס אל דתנו, ואינו מותר דבר מזה לישמעאלים, לפי מה שידוע לכם על אמונתם, שתורה זו אינה מן השמים, וכאשר ילמדום דבר מן כתוביה וימצאוהו מתנגד למה שבדו הם מלבם לפי ערבוב הסיפורים ובלבול העניינים שבאו להם, הרי לא תהיה זו ראייה אצלם, שטעות בידיהם, אלא יפרשוהו לפי הקדמותיהם המופסדות."

ב. **רבי עקיבא איגר** (פסקים מא) חלק, ודחה את דברי המהרש"א בעקבות דברי **רש"י** (שבת שם) ו**תוספות** (יבמות שם ד"ה לא). כמו המהרש"א עמדו על הקושייה כיצד הלל גייר גר שמתגייר לשם הנאה אישית ותירצו, שכאן היה מקרה מיוחד, הלל היה בטוח שאותו גר יחזור בסוף בתשובה שלמה. לכן למרות שהתגייר בשביל מטרה אישית, במקרה הזה אין בכך בעיה.

עולה מדבריהם, שאין לשנות את סיפור הגמרא וכפי שעשה המהרש"א, ולטעון שמותר ללמד גוי שמתגייר תורה. אלא אכן הגוי קודם התגייר לשם מטרה מסוימת (דבר שמותר במקרה זה כאמור), ורק לאחר מכן הותר ללמוד תורה.

למעשה

למעשה **הרב אשר וייס** (מנחת אשר, פרשת נח) כתב שנהוג היום בבתי הדין כדעת המהרש"א, ומלמדים גר תורה לפני הגיור. בטעם הדבר נימק, שמאז ימי הראשונים התורה שבעל פה וממילא גם ההלכה התרחבו מאוד, כך שאם הגוי יתחיל ללמוד תורה רק אחרי שיתגייר וכדעת רבי עקיבא איגר, כבר ביום הראשון ליהדותו יפספס עשרות הלכות, כמו תפילה, ברכות וקריאת שמע.

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה שעוד אנשים יקראו¹...

¹ מצאת טעות? רוצה לקבל כל שבוע את הדף למייל, לשים את הדף במקומך או להעביר למשפחה? מוזמן: tora2338@gmail.com